

	Пусть всегда буду я! <i>Подняться на носочки, погладить себя.</i> Пусть всегда поют песни! <i>Сделать наклоны головы в стороны.</i> Пусть всегда будут танцы! <i>Сделать присядку.</i> Пусть всегда будут птицы! <i>Наклоны в стороны, отводя руки назад.</i> Пусть всегда будет мир! <i>Хлопки над головой.</i> ФО «Словесная похвала» Приём «Встреча с героем». Ребята, представьте что вы встретились с героем Великой Отечественной войны. Какой бы вопрос ему задали бы? (поднимают руку и задают вопросы) За каждый правильный ответ я дала по одному ордену, давайте определим победителя, в какой группе больше орденов? (нужно посчитать). Хорошо. Вы замечательно справились с заданием. ФО «Словесная похвала»			
	VI. Подведение итога урока Рефлексия. Используется приём «Мишень». На доске мы с вами видим мишень, у вас бумажные «красные звездочки». Если вам все было понятно, нарисуйте любой смайлик и прикрепите его ближе к мишени. Если остались вопросы, или осталось что-то не понятным напишите этот вопрос и прикрепите звездочку далеко от мишени. Домашнее задание. Упр. 478. стр.261.	Учащиеся подводят итог урока и записывают домашнее задание.		

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ОРТАҒА БЕЙІМДЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы
"Шақпақ" негізгі орта мектебі
Дефектолог
Бекназарова Сымбат Ердаулетқызы*

Мүмкіндігі шектеулі балалардың дамуында қазіргі заманға сай моделін құруды басты бағыты - бұл білім беру қызметтерінің сапасын арттыру және қол жетімділігін қамтамасыз ету үшін барлық жағдайларды жасау болып табылады.

Мүмкіндігі шектелген балаларға білім беру құқығын іске асыру саласындағы негізгі міндеті ретінде олардың психофизикалық ерекшеліктері есебімен көрсетілген санаттағы барлық балалардың сапалы білімді алуына жағдай жасау қаралуда. Әрбір мүмкіндігі шектеулі тұлға жаңа қоғам талабына сай, әрбір адамның даму шарттары және сапалы білімі, тұрғысынан да қоғамның бір мүшесі бола алады. Қоғамдағы

адамдардың мүмкіндігі шектеулі балаларға деген көзқарастары мен қарым- қатынастары өзгерсе, оладың өмірін толыққанды қамтамасыз етуге болады. Олар сонда ғана қоғамдық ортада өздерін еркін сезінетін жағдайға жетеді [3].

Мүмкіндігі шектеулі, мүгедек балалар дегенде көз алдымызға еңбекке жарамсыз, ата-ана қамқорлығында отырған балалар елестейді. Еңбек баланың өмірлік қажеттілігі. Мүмкіндігі шектеулі, мүгедек балалардың өзіндік еңбек дағдылары бірден қалыптасып кетпейді. Мұндай балалар ата-ана мен арнайы мамандардың көмектерін қажет етеді. Оларға өздерін танытып, айналасындағылармен араласуға мүмкіндік беру керек. Мүмкіндігі шектеулі тұлғаларға қоғам көзқарасы өзгерген сайын оларға әлеуметтік көмек көрсетудің қолайлы түрлерін іздеуге мүмкіндік тудырады [1].

Әлеуметтік бейімделу - тек дені сау адамдардың ғана емес, сонымен қатар мүмкіндігі шектеулі балалардың да әлеуметтік ортаға қосылуы, қоғамда өмір сүруге бейімделуі. Мүгедек бала - тіршілік- тынысының шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттігіне әкеп соқтыратын аурулардан, жарақаттардан, олардың салдарынан, кемістіктерден организм функциялары тұрақты бұзылып, денсаулығы бұзылған он сегіз жасқа толмаған адам. Мүмкіндігі шектеулі балаларда бейімделу үдерісі үнемі сәтті, қиындықсыз бола бермейді. Отандық Ерсарина А.Қ., Жалмұхамедова А.Қ., Сүлейменова Р.А. т.б. ғалымдардың ғылыми зерттеулері бойынша ерте жастан кемістікті анықтау және дәл сол кезден кешенді түзету жұмысын бастау, кейіннен бала дамуында басқа ауытқушылықтарды алдын алуға жол ашады. Мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмыс жеке білім беру және түзету-дамыту бағдарламамен жүргізіледі [2].

Мүмкіндіктері шектеулі адамдардың әлеуметтік байланыс, қарым-қатынас құқтары халықаралық заңдылықтармен бекітілген. Балалар бірінші кезекте қамқорлық пен көмекке ие болуы тиіс. Қалыпты әлеуметтік қоршаған орта кез келген дені сау адамға керек. Көп жағдайда мүмкіндігі шектеулі балаларды қажет етеді. Бұл жағдайда Л.С. Выготский былай дейді: «Жоғары функцияның дамымауы мүмкіндігі шектеулі баланың мәдениетінің дамымауы мен оның мәдени ортадан төмендеуімен байланысты». Сондықтан осындай балаларды оқытудың негізгі қағидасы әлеуметтік байланыстарды кеңейту қағидасы болып табылады. Л.С. Выготский айтқандарын, ойға оралта кетсек «Мүмкіндігі шектеулі баланы белгілі бір кәсіпке тәрбиелеу оны тәрбиелеудің бірден бір ғылыми жолы» дейді [4].

Қазіргі кезде әлеуметтік көмекке мұқтаж болып отырған және түрлі сырқаттарына байланысты ойлау, сөйлеу, таным қаблеттері төмен, психикалық дамуы тежелген және қимыл-қозғалыс аппараттарының кемістіктері бар, созылмалы ауруларға шалдыққан балалар саны күннен-күнге көбейіп барады.

Жыл санап мүмкіншілігі шектеулі балаларға деген қоғамның көзқарасы өзгеріп келеді. Бұрынғыдай оларды бақытсыз адам ретінде қарамай, қоғамының белсенді мүшесі және өз тағдырына батыл сеніммен қарайтын адам ретінде қабылдауда. Осы орайда әлеуметтік қызметкерлердің міндеті - қоғамдағы мүмкіндігі шектеулі балалардың, яғни ауруының себеп-салдарын анықтап, оның бала ағзасының дамуы қандай бөгеттер жасап отырғандығын анықтау, мүмкіндігі шектеулі балалармен олардың отбасындағы қарым-қатынасын дамытып, дені сау балалармен араласып өсуіне жағдай туғызу, қоғам мен жеке адамдардың түсінігіне жарымжан балаларға әркез жәрдем беруге әзірлігін қамтамасыз етуге үйрету [5].

Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік тұрмысқа бейімдеудің негізгі міндеттерінің бірі оларды қоғамға бейімдеу арқылы белгілі кәсіпке баулу. Әлеуметтік-экономикалық жағдайын жылдам өзгертіп отыруына қарап өмірдің әр түрлі жақтарына байланысты балалардың икемділігін қалып- тастыру және әр бір баланы өмірде айналасындағылардың көмегіне тәуелді болмай өз бетінше өмір сүруге дайындау, өз тұрмысын өздігінен ұйымдастыру мүмкіндігі болатындай жағдайда болуға үйрету. Қазіргі кезде әлеуметтік көмекке мұқтаж болып отырған және созылмалы ауруларға шалдыққан балалар саны күннен-күнге көбейіп барады. Мұндай балалар белгілі әлеуметтік ортада өскені мен айналасындағы заттардың ерекшелігіне мән бере қоймайды. Сондықтан әлеуметтік байланыстарын кеңейту үшін олармен түзете-тәрбиелеу жұмыстарын жүргізу керек.

Жоғарыда айтылған мәселелерді шешу жолында Инклюзивті білім беруге аса мән беру қажеттілігі туындауда. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру басымдық танытуда. Инклюзивті білім беру баршаның сапалы білім беруге қол жетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған білім беру жүйесін тарату болып табылады. Ол балалардың дене, психикалық, зияткерлік, мәдени-

этникалық, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына айрықша білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың сапалы білім алуы үшін және олардың әлеуметтік бейімделуін, қоғамға кірігуін көздейді.

«Интеграция» мен «Инклюзивті білім беру» терминдерін жиі алмастырып қолданады. Өйткені мұғалімдердің көпшілігі оларды синонимдер деп түсінеді. Кейбір мұғалімдер интеграциялау бағдарламаларын инклюзивті деп қарастырады, ал басқалары инклюзивті бағыттағы жұмыстарын интеграциялау деп анықтайды. Бірақ, бұл терминдер арасындағы айырмашылық өте маңызды. Ең басты айырмашылық - интеграцияның «сыртқы» көздерінің болуында. Интеграциялау бағдарламаларының басты мақсаты - түрлі мүмкіндіктері бар балаларды қалыптасып қалған мектеп өмірі мен мектеп құрылымына енгізу. Яғни, интеграциялау бағдарламаларының мақсаты - дамыған оқу моделіне қосылуда «қалыптандыру» немесе көмек беру. Барлық балалардың жалпыға білім беру жүйесінің бөлігі деп қарастырылуы инклюзивті білім берудің интеграцияланудан айырмашылығы болып табылады.

Инклюзивті білім берудің негізгі қағидалары:

- Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.

- Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
- Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.
- Барлық адам бір-біріне қажет.
- Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
- Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.

Инклюзивті білім беру жағдайында мүмкіндігі шектеулі балаларды *психологиялық-педагогикалық* қолдау маңызды рөл атқарады. Психологиялық-педагогикалық қолдау мамандардың жүйелі ұйымдасқан, біртұтас әрекеттерінің барысында әрбір баланың білім беру - тәрбие үдерісінде өз мүмкіндігі мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін қажетті әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық қолдау балаға көмек көрсетудің ерекше түрі ретінде қарастырылады.

Бағалау қызметінде психологиялық және педагогикалық қолдау көрсетудің екі бағытын көрсетуге болады: *өзекті* - балада осыған дейін пайдаланған қиындықтарды шешуге бағытталған; *перспективалы* - оқуда болуы мүмкін ауытқуларды ескеру және алдын алуға бағытталған. Екі бағыт та педагогикалық үдеріске қолдау қызметінің барлық мамандарының бірлескен күш-жігерінің арқасында іске асырылуы мүмкін. Оқушылардың бұл санатын психологиялық-педагогикалық қолдаудың нысаны оқу жетістіктерін критериялы бағалау үдерісі болып табылады. Ерекше қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау түрлі мамандардың (пән мұғалімінің, психологтың, логопедтің, арнайы педагогтың, әлеуметтік педагогтың), дәрігердің, басқа мұғалімдер мен ата-аналардың өзара тығыз әрекетін білдіреді.